

УДК 631:368.914.2

Володимир РУДИК

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ У РЕФОРМУВАННІ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розкрито проблеми реформування вітчизняної пенсійної системи на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Досліджено вплив економічних факторів на ефективність проведення пенсійної реформи, обґрунтовано їх пріоритетність. Проаналізовано основні показники діяльності Пенсійного фонду України, визначено зростання фінансового навантаження на перший рівень національної пенсійної системи і збільшення частки коштів Державного бюджету України у його дохідній частині. Обґрунтовано необхідність запровадження загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування.

Ключові слова: пенсійна реформа, національна пенсійна система, національний фондний ринок, економічна складова пенсійної системи, страхові пенсійні внески, пенсійні активи.

Владимир РУДЫК

Приоритетность экономических факторов при реформировании пенсионной системы Украины

Раскрыты проблемы реформирования отечественной пенсионной системы на современном этапе развития украинского общества. Исследовано влияние экономических факторов на эффективность проведения пенсионной реформы, обосновано их приоритетность. Проанализированы основные показатели деятельности Пенсионного фонда Украины, определено повышения финансовой нагрузки на первый уровень национальной пенсионной системы и увеличение доли средств Государственного бюджета Украины в его доходной части. Обосновано необходимость внедрения общеобязательного государственного накопительного пенсионного страхования.

Ключевые слова: пенсионная реформа, национальная пенсионная система, национальный фондный рынок, экономическая составляющая пенсионной системы, страховые пенсионные взносы, пенсионные активы.

Volodymyr RUDYK

The priority of economic factors in the reform of the pension system of Ukraine

Introduction. *Current realities in the field of pensions show that the distribution pension system and private pension plans may not provide fully sufficient funding of the retirees even at the current level, which is far below the international social standards. In this regard, in the present conditions of pension reform, obligatory is seen using the economic component of the pension system, which is the importance and priority must be on the same level as the social component.*

© Володимир Рудик, 2016

Purpose To explore the impact of economic factors on the need to reform the national pension system, to show the priority of economic component along with social, and based on the analysis of the current state in the pension field to justify the ways of further pension reform in our state.

Results. Examines issues of reforming the national pension system at the present stage of development of Ukrainian society. Examines the impact of economic factors on the effectiveness of pension reform, explains the priority, along with social factors in the formation of modern national pension models. Analyzed key performance indicators of the Pension Fund of Ukraine, which is the main financial Institute of solidary pension system, defined growth financial load on the first level of the national pension system and the increase in the share of the State budget in its profitable part, the necessity of introduction of obligatory state accumulative pension insurance.

Conclusion. Studies have shown that economic factors reinforce the need for reforming the Ukrainian pension system. The development strategy of the national pension system should provide for accounting and a combination of two of its main components – social and economic. The development of the social components must fully depend on the state of development and economic opportunities.

Keywords: pension reform, pension system, national stock market, economic component of the pension system, pension insurance contributions, pension assets.

JEL Classification: G230; H530; H550; G220; I380.

Постановка проблеми. В Україні вже тривалий період відбувається реформування пенсійної системи. Сучасні реалії показують, що солідарна пенсійна система і недержавне пенсійне забезпечення не можуть забезпечити повною мірою достатнє фінансування пенсіонерів навіть на рівні, який набагато нижчий за міжнародні соціальні стандарти. У зв'язку з цим у достатньо великих розмірах відраховуються кошти з державного бюджету, які покривають дефіцит бюджету Пенсійного фонду України.

Сформовані державні програми, які розраховані на найближчу перспективу, передбачають соціальну спрямованість проведення пенсійної реформи, пріоритетність у ній соціальної функції [1]. Як показує досвід розвинутих країн, поряд із соціальною складовою пенсійної системи доцільно враховувати і використовувати її економічну складову. Це пов'язано з тим, що для більшості країн світу характерним є високий рівень демографічного навантаження на працюю-

че населення і необхідність диверсифікації механізмів пенсійного забезпечення.

Такі процеси є характерними і для України, а тому підтверджується висновок, що “солідарна система може виявитися нездатною фінансувати все більшу кількість пенсіонерів коштами все меншої кількості працюючих” [2]. У зв'язку з цим обов'язковим є використання економічної складової пенсійної системи, яка за значимістю і пріоритетністю має бути на одному рівні з соціальною складовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі, у періодичних виданнях з'явилося багато публікацій, присвячених питанням створення сучасної української пенсійної системи на принципах пенсійного страхування. Цій проблематиці присвятили свої наукові праці: Е. Лібанова [4], С. Лондар [7], Б. Надточій [6], С. Онишко [5], Д. Полозенко [3], А. Федоренко [8]. У своїх дослідженнях вони обґрунтували особливості розвитку української пенсійної

системи, визначили основні напрямки її подальшого реформування.

Серед зарубіжних науковців і фахівців, які вивчали питання реформування пенсійної системи України, можна відмітити праці: М. Вінера [M. Viner], Р. Вона [R. Vaughan] [10], Г. Мак-Таггарта [J. McTaggart] [9], М. Свенціцькі, І. Чапко [11]. Результати їхніх досліджень дали можливість провести оцінку стану вітчизняної пенсійної системи, визначити вплив різноманітних факторів на необхідність її подальшого реформування, показали переваги багаторівневих пенсійних систем.

Мета статті – дослідити вплив економічних факторів на необхідність реформування національної пенсійної системи, показати пріоритетність її економічної складової поряд із соціальною і на основі аналізу сучасного стану у пенсійній сфері обґрунтувати шляхи подальшого проведення пенсійної реформи у нашій державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні тенденції еволюції соціально-економічних систем європейських країн, у тому числі й України, показують, що, ігноруючи об'єктивні економічні закони, усі вони в питаннях механізмів, цілей, меж державного втручання у пенсійній сфері останнім часом спиралися на пріоритети соціального ефекту над економічною доцільністю, що призвело до економічних перекосів, порушення макроекономічної рівноваги. Особливо це стало відчутно під час прояву загальносвітової фінансової кризи, яка призвела до зменшення фінансових ресурсів у більшості секторів економіки держави.

На думку вітчизняних науковців, у сучасних умовах домінантою модернізації української соціально-економічної політики має стати перехід від “держави-мецената” до “держави-інвестора” [12, 57]. Вчені вважають, і ми поділяємо їхню думку, що в пенсійній сфері функції державної участі мають розглядатися і виявлятися на осно-

ві економічного зростання, а не з позицій досягнення соціального ефекту й тимчасового поліпшення добробуту населення будь-якою ціною. А саме це спостерігалось протягом останніх років у сфері пенсійного забезпечення і призвело до того, що держава вже неспроможна забезпечувати економічне зростання через стимулювання попиту на засадах соціального популізму. Ці процеси засвідчила фінансово-економічна криза, яка показала, що грошова емісія, спрямування державою запозичень на соціальні видатки порушують макроекономічну рівновагу [12, 53].

На сучасному етапі проведення пенсійної реформи формування основних напрямків розвитку сфери пенсійного забезпечення повинно бути узгоджено зі стратегічною метою державного регулювання економічної системи держави, яка в нинішніх умовах полягає у знаходженні балансу між витратами та їх складовими. Характеризуючи її, вітчизняні дослідники зазначають, що в основі сучасної оптимальної макроекономічної моделі, на якій має базуватися соціально-економічний розвиток, повинна бути взаємодія держави та суспільства. Вона передбачає два аспекти: 1) держава має розвивати інститути соціального партнерства для проведення активної соціальної політики щодо захисту малозахищених верств населення; 2) у суспільстві мають бути створені умови для розвитку економічної активності громадян й інших суб'єктів господарювання, які мають нести відповідальність за добробут своїх сімей та інших членів суспільства [12, 57].

На сьогодні фактичні доходи громадян пенсійного віку не забезпечують підвищення добробуту їхнього життя. Кризові явища, які мають місце у соціально-економічній системі, виявляються також і у пенсійній сфері. Зменшення надходжень до Пенсійного фонду України, а також постійне підвищення соціальних стандартів пенсійного

забезпечення призвели до збільшення дефіциту його бюджету. У 2013 р. він становив 21,8 млрд. грн., у 2014 р. – 19 млрд. грн., у 2015 р. – 19,3 млрд. грн. [13].

Відповідно до вітчизняного пенсійного законодавства дефіцит основного фінансового фонду національної пенсійної системи покривається за рахунок коштів Державного бюджету України. За останні роки у структурі дохідної частини ПФУ частка коштів державного бюджету мала тенденцію до зростання. У 2013 р. вона сягла 32,9%, що склало майже третину всіх надходжень до Пенсійного фонду, які спрямовували на виплату пенсій. Для порівняння, у 2006 р. частка коштів державного бюджету структури дохідної частини ПФУ становила 15,5%.

Постійне зростання пенсійних видатків набуло таких розмірів, що їх можна порівнювати з дохідною частиною державного бюджету країни. Якщо у 2006 р. вони становили 55,1% загальної величини бюджету, то різке зростання пенсійних видатків у 2007 р. і наступних роках підвищило їхнє співвідношення до рівня доходів державного бюджету, відповідно, у 2008 р. – до 66,3%, у 2009 р. – до 67,6%, у 2010 р. – до 75,1%, у 2011 р. – до 69,3%, у 2012 р. – до 62,3%, у 2013 р. – до 71,3% [13]. Ці показники засвідчують масштабність фінансування пенсійних виплат у державі, а також важливість їх своєчасного і повного забезпечення на макрорівні.

Пенсійний фонд України формує свою дохідну частину за рахунок різноманітних джерел. Основним джерелом формування коштів цього фонду вважаються страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, адже саме на принципах пенсійного страхування побудована солідарна система. З 2011 р. їх сплачують через єдиний соціальний внесок підприємств, організацій і установ, а також громадян, тобто обов'язкових платіжів юридичних і фізичних осіб [14]. Протягом останніх років, крім влас-

них надходжень, досить суттєвим джерелом формування коштів Пенсійного фонду України є кошти державного бюджету, які спрямовуються на пенсійне забезпечення.

Оцінюючи ефективність основного фінансового інституту української пенсійної системи, необхідно проаналізувати динаміку темпів зростання видатків і власних надходжень Пенсійного фонду протягом останніх років (табл. 1). Дані, відображені в табл. 1, показують, що темпи збільшення пенсійних видатків дещо випереджають темпи зростання власних надходжень до ПФУ. У 2014 р. пенсійні видатки збільшилися порівняно до 2006 р. у 3,5 раза, тоді як власні грошові надходження до Пенсійного фонду України – у 3,2 раза.

Якщо аналізувати темпи зростання кожного наступного року до попереднього, то найвищі показники були у 2008 р., коли величина пенсійних видатків збільшилася на 160,9% порівняно до попереднього року, а сума власних надходжень зросла в півтора рази. Саме цей рік характеризувався значним підвищенням мінімальних і середніх пенсій у країні.

Загалом, за минуле десятиріччя пенсійні видатки в Україні вирости майже у 13,4 раза [15]. Це досить високі темпи збільшення, які характеризують суттєві зміни у підвищенні соціальних стандартів для громадян пенсійного віку, хоча інфляційні процеси, які також мали місце в цей період, дещо уповільнювали реальне зростання пенсій.

Завдання уряду завжди полягало у максимізації пенсійних видатків за рахунок власних грошових надходжень Пенсійного фонду України. Як показують дослідження, протягом останніх восьми років найбільша частка власних доходів у загальній структурі пенсійних видатків була у 2006 році – 88,3%, відповідно, на інші джерела їх фінансування припадало 11,7% (табл. 2). У наступних роках питома вага видатків за рахунок власних

Таблиця 1

**Динаміка темпів зростання видатків і власних надходжень
Пенсійного фонду України у 2006–2014 рр.***

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Усього видатків, млрд. грн.	70,2	95,6	153,9	165,7	192,3	210,7	233,7	250,3	243,5
Темпи росту до базового року,%	100	136,2	у 2,2 рази	у 2,4 рази	у 2,7 рази	у 3 рази	у 3,3 рази	у 3,6 рази	у 3,5 рази
Темпи росту до попереднього року,%	100	136,2	160,9	107,7	116,0	109,6	108,6	107,1	97,3
Усього власних надходжень з урахуванням залишку, млрд. грн.	52,8	70,4	106,3	103,3	127,0	141,3	159,4	169,1	168,3
Темпи росту до базового року,%	100	133,2	у 2 рази	195,5	у 2,4 рази	у 2,7 рази	у 3 рази	у 3,2 рази	у 3,2 рази
Темпи росту до попереднього року,%	100	133,2	150,9	97,2	123,0	128,9	112,5	106,1	99,6

* Складено автором.

Таблиця 2

**Співвідношення між власними доходами і загальною сумою видатків
Пенсійного фонду України у 2006–2014 рр.***

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Усього видатків, млрд. грн.	70,2	95,6	153,9	165,7	192,3	210,7	233,7	250,3	243,5
Видатки за рахунок власних надходжень, млрд. грн.	62,0	72,4	117,1	132,1	156,8	163,8	191,4	199,4	192,4
Частка власних доходів у загальних видатках ПФУ, %	88,3	75,7	76,1	79,7	81,5	77,8	81,9	79,7	79,0
Інші джерела фінансування, млрд. грн.	8,2	23,2	36,7	3,4	35,5	46,9	42,3	50,9	51,1
Частка інших джерел фінансування у загальних видатках ПФУ, %	11,7	24,3	23,9	20,3	18,5	22,2	18,1	20,3	21,0

* Складено автором.

надходжень коливалася – спочатку зменшувалася, а потім знову зростала. Хоча загальна тенденція показує зниження її частки з 88,3% у 2006 р. до 79,0% у 2014 р. і, відповідно, збільшення частки інших джерел фінансування з 11,7% до 21,0%.

Зменшення частки власних надходжень до Пенсійного фонду України пояснюється кризовими явищами у національній економіці протягом останніх років. Український ринок праці характеризується зростанням безробіття, скороченням обсягів виробництва, що вплинуло на рівень зайнятості. Заробітні плати працездатного населення

підвищувалися мінімальними темпами і до того ж знецінилися у зв'язку зі зниженням курсу гривні до основних світових валют. Багато громадян одержують зарплати в конвертах і не сплачують страхові пенсійні внески у солідарну пенсійну систему. В сукупності прояви таких негативних явищ в економічній і фінансовій сферах призводять до того, що солідарна пенсійна система не витримує фінансового навантаження, яке покладене на неї чинним вітчизняним законодавством.

Варто зазначити, що у національній пенсійній системі функціонують тільки два

рівні із трьох, передбачених чинним вітчизняним пенсійним законодавством. Не набуло поширення недержавне пенсійне забезпечення, яке використовує добровільні накопичувальні пенсійні програми. На сьогодні вони не одержали широкого розповсюдження серед населення нашої країни. Відкладається практичне використання другого рівня національної пенсійної системи – загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування.

Запровадження другого рівня дасть можливість застосувати накопичувальні пенсійні програми, ефективність використання яких контролюватиме держава. Працездатні громадяни матимуть змогу накопичувати додаткові кошти під час трудової діяльності для формування трудової пенсії, яка буде доповнювати пенсію із солідарної пенсійної системи.

Серед основних причин, які не дозволяють повною мірою використовувати третій рівень вітчизняної пенсійної системи, а також запровадити її другий рівень, – не належний розвиток національного фондового ринку, неефективність адміністрування недержавного пенсійного забезпечення, досить високі його видатки. Український фондовий ринок ще не достатньо інтегрований у світовий фондовий ринок, не може запропонувати велику кількість фінансових інструментів для різноманітних інвестиційних проектів. Крім того, відсутність практичного досвіду роботи з пенсійними активами накопичувальних пенсійних програм не дала можливості сформувати відповідну інфраструктуру у цій сфері. Багато спеціалізованих фінансових інститутів раніше не працювали з такими пенсійними програмами. Отож, необхідно створити нові фінансові структури і перебудувати вже існуючі, на які будуть покладені функції адміністрування, збереження, захисту пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм.

Практичний досвід використання недержавного пенсійного забезпечення показав, що система захисту пенсійних активів учасників накопичувальних пенсійних програм потребує удосконалення. Через недостатню захищеність пенсійних активів учасників добровільних пенсійних програм, неповне забезпечення прозорості діяльності системи третього рівня і доступності до інформації про рух коштів на їх індивідуальних пенсійних рахунках, у населення сформувалася недовіра до третього рівня національної пенсійної системи.

Серед інших чинників, які впливають на функціонування і використання добровільних накопичувальних пенсійних програм, можна виокремити відсутність значної кількості кваліфікованих актуаріїв з визначення вартості пенсійних активів, оцінки страхових платежів і послуг у них. Це свідчить про те, що підготовку кадрів для роботи у системі накопичувального пенсійного страхування необхідно вивести на новий якісніший рівень. Важливо, щоб громадяни знали, як оперативно реагувати на захист своїх пенсійних активів в умовах прояву фінансової кризи. На сьогодні така система навчання відсутня і використовуються тільки окремі її елементи.

Аналізуючи економічні чинники, що впливають на фінансовий стан національної пенсійної системи, варто зазначити, що фінансова криза вплинула на темпи зростання мінімальної і середньої пенсій в країні, а також на підвищення мінімальної заробітної плати. Мінімальна пенсія в Україні у 2015 р. становила 1074 грн. За останні десять років її розмір збільшився у 3,2 раза або на 742 грн. Найвищі темпи зростання спостерігалися у 2008 р. – на 31,1% порівняно з 2007 р. Порівняно з 2012 р. величина мінімальної пенсії у 2013 р. зросла на 7,6% або на 67 грн. , у 2014 р. – її розмір не змінювався, а з вересня 2015 р. – на 13,2% або 125 грн. [15].

Останнє десятиріччя характеризувалося досить значними коливаннями інфляційних процесів. У 2006 р. темпи інфляції становили 11,6%, у 2007 р. – 16,6%, у 2008 р. – 22,3%, у 2009 р. – 12,3%, у 2010 р. – 11,2%, у 2011 р. – 4,6%, у 2013 р. – 0,5%. У 2012 р. спостерігалось зниження темпів інфляції на 0,2% відповідно до попереднього року. Протягом 2014 р. комплекс економічних, фінансових і політичних факторів призвів до значного підвищення темпів інфляції в країні, на

кінець року вона сягла 19%. У 2015 р. кризові процеси в економіці продовжувалися, що значно збільшили темпи інфляції майже до 42% і здешевлення національної грошової валюти до основних світових валют [13]. Такі процеси призвели до того, що реальні доходи населення, в тому числі громадян пенсійного віку значно зменшилися.

Середній розмір місячної пенсії також має тенденцію до зростання (табл. 3). На початок 2015 р. він дорівнював 1581,5 грн., що

Таблиця 3

Динаміка середнього розміру місячної пенсії та кількості пенсіонерів в Україні (на початок року)

Період (рік)	Одиниця виміру	Середній розмір місячної пенсії				Кількість пенсіонерів (млн. чол.)
		всього	у тому числі			
			за віком	за інвалідністю	у разі втрати годувальника	
1991	крб.	103,6	109,7	–	58,0	13,1
1992	крб.	539,6	554,8	–	423,6	13,6
1993	крб.	9735	10204	10469	6304	14,2
1994	крб.	292,1	306,9	317,4	185,5	14,5
1995	грн.	1156	1174	1368	809	14,5
1996	грн.	38,7	38,8	45,6	33,2	14,5
1997	грн.	51,9	50,8	67,3	43,6	14,5
1998	грн.	52,2	50,9	68,6	43,5	14,5
1999	грн.	60,7	60,1	75,9	47,8	14,5
2000	грн.	68,9	69,3	82,3	52,0	14,5
2001	грн.	83,7	85,2	94,5	61,0	14,4
2002	грн.	122,5	127,1	129,7	85,5	14,4
2003	грн.	136,6	141,8	142,4	95,9	14,4
2004	грн.	182,2	194,2	170,9	120,2	14,3
2005	грн.	316,2	323,8	305,2	262,9	14,1
2006	грн.	406,8	417,7	393,2	302,8	14,0
2007	грн.	478,4	497,0	435,8	339,3	13,9
2008	грн.	776,0	798,9	624,4	517,5	13,8
2009	грн.	934,3	942,7	780,7	696,6	13,7
2010	грн.	1032,6	1039,6	884,6	807,9	13,7
2011	грн.	1151,9	1156,0	1033,8	940,0	13,7
2012	грн.	1253,3	1252,4	1164,3	1053,8	13,8
2013	грн.	1470,7	1464,3	1359,2	1252,8	13,6
2014	грн.	1526,1	1521,6	1406,5	1303,8	13,5
2015	грн.	1581,5	1573,0	1432,1	1433,1	12,1

* Складено на основі [13].

майже у 3,7 раза більше, ніж 10 років тому, у 2005 р. – 316,2 грн. і в 1,5 раза вище, ніж у 2010 р. – 1032,6 грн. Приблизно такими ж темпами зростають середньомісячні пенсії за віком, інвалідністю, у разі втрати годувальника. В 2015 р. вони, відповідно, становили 1573,0 грн., 1432,1 грн. і 1433,1 грн.

Звертає на себе увагу той факт, що до 2004 р. середній розмір пенсій був нижчий за прожитковий мінімум, а в окремі роки його величина удвічі була меншою за цей показник. І тільки з 2004 р. середньомісячна пенсія стала дорівнювати прожитковому мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць.

Питанню, в якому співвідношенні пенсія заміщує попередній заробіток пенсіонера, приділяється велика увага, адже для громадян пенсійного віку важливо, як зміняться їхні доходи порівняно доходами у працездатному віці. Коефіцієнт заміщення дає відповідь на це питання, характеризуючи співвідношення між середньою пенсією і середньою заробітною платою в країні.

Аналіз тенденції зміни коефіцієнта заміщення протягом чотирьох останніх десятиліть показує, що на початку 70-х років ХХ ст. цей показник був на рівні 28,44%, тобто середній розмір пенсії навіть на третину не заміщав середню заробітну плату громадян. З 1980 р. до 1991 р. він коливався приблизно від 35% до 36%.

Більш високого рівня цей показник досяг у 2005 р., коли суттєво зросла середньомісячна пенсія. Його величина була 39,23% і протягом подальших п'яти років зросла на 5,39% [13].

Ще одним важливим економічним чинником, який впливає на ефективне функціонування вітчизняної пенсійної системи, а саме її першого рівня, є встановлення розмірів страхових внесків і розподілу їх сплати між роботодавцями і найманими працівниками. Вирішення цих проблем надзвичайно важливе для солідарної пенсійної системи,

адже тут проявляються фінансові інтереси страхувальників першого рівня.

Згідно з чинним пенсійним законодавством, розміри страхових внесків до солідарної пенсійної системи щорічно встановлює Верховна Рада України для роботодавців і для застрахованих осіб на календарний рік одночасно із затвердженням Державного бюджету України. Їх співвідношення становить приблизно 95:5 уже протягом тривалого періоду функціонування солідарної пенсійної системи. Більшість європейських країн намагаються встановити розміри страхових внесків для роботодавців і найманих працівників приблизно на однаковому рівні, тобто у співвідношенні 50:50.

Проведені дослідження показують, що стало наближення соціальних стандартів у пенсійній сфері до європейського рівня надалі збільшуватиме видатки Пенсійного фонду України, а посилення навантаження на державний та місцеві бюджети з боку секторів реальної економіки звужуватиме їхню спроможність бути джерелом покриття його дефіциту. В цих умовах для оптимізації діяльності Пенсійного фонду та інших фондів системи державного соціального страхування, а також підвищення ефективності управління солідарною пенсійною системою з 1 січня 2011 р. запроваджено єдиний соціальний внесок. Умови і механізм його сплати регламентує ухвалений Верховною Радою України у 2010 р. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" [14].

У цілому, прогнозується переглянути співвідношення сплати страхових пенсійних внесків між громадянами і роботодавцями, використовуючи досвід багатьох європейських країн. У основному фінансовому документі держави на 2016 р., а також у інших відповідних законодавчих документах, передбачаються зміни щодо сплати страхових пенсійних внесків. Для

роботодавців планується зменшити їх розміри до 22%, що значно знизить фінансове навантаження на їхній фонд оплати праці. Для громадян розміри страхових пенсійних внесків не змінюються [16].

Висновки. Основний фінансовий інститут національної пенсійної системи – Пенсійний фонд України – уже не в змозі повною мірою здійснювати виплати пенсіонерам. Власні надходження від страхових пенсійних внесків у солідарній пенсійній системі не забезпечують зростаючі потреби видаткової частини ПФУ, а тому у пенсійну сферу все більше коштів залучається із Державного бюджету України.

Переважає більшість науковців вважає, що оптимальну національну пенсійну модель можна побудувати тільки за умови системної узгодженості між основними сферами суспільних відносин та інтеграції її до діючої загальнодержавної суспільної системи [17, 14–15; 5, 252].

Тому стратегія розвитку національної пенсійної системи повинна передбачати врахування і поєднання двох її основних складових – соціальної й економічної. При цьому розвиток соціальної компоненти повинен повною мірою залежати від стану розвитку і можливостей економічної. Довгостроковий характер функціонування пенсійної сфери і використання пенсійних активів її учасників повинен дати поштовх розвитку різноманітних інвестиційних інститутів, появі нових продуктів на фінансовому ринку, створенню механізмів, які перетворювали б державні витрати на інвестиції. Роль держави має бути ключовою у формуванні такої стратегії, яка могла б поєднувати і задовольняти інтереси конкретної особи, суспільства в цілому, роботодавців, а також її як носія влади та інституту управління.

Розробляючи стратегію розвитку пенсійної системи, держава має враховувати світові тенденції у пенсійній сфері, а також

мають бути встановлені відповідні підходи, які збалансовували б інтереси учасників пенсійної системи. Соціальна функція пенсійної системи повинна реалізовуватися через активне використання її економічної компоненти.

Список використаних джерел

1. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // zakon1.rada.gov.ua.
2. Лопаков В.С. Пенсійна проблема в Україні [Електронний ресурс] / В.С. Лопаков. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
3. Полозенко Д. Розвиток пенсійної системи України / Д. Полозенко // Фінанси України – 2009. – № 10. – С. 18–26.
4. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації : монографія / за ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2010. – 270 с.
5. Онишко С.В. Потенціал розбудови пенсійної системи в Україні у контексті зниження ризиків державних фінансів / С.В. Онишко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 248–352.
6. Надточій Б. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко // Україна: аспекти праці. – 2000. – № 1. – С. 8–15
7. Лондар С.Л. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / С.Л. Лондар, Л.П. Лондар // Фінанси України. – 2011. – № 9 – С. 45–58.
8. Федоренко А.В. Економічна складова накопичувальної пенсійної системи / А. В. Федоренко // Фінанси України. – 2011. – № 12. – С. 89–98.
9. МакТаггарт Г. Обов’язкова накопичувальна система: чому вона потрібна? Пенсійна реформа в Україні. Загальнообов’язкова накопичувальна система [Електронний ресурс] /

Г. МакТаггарт. – Режим доступу : www.pension.kiev.ua

10. Мітчел Вінер. Дискусії навколо пенсійної системи в Україні / Мітчел Вінер, Роджер Вон, Володимир Яценко // Україна: аспекти праці. – 2000. – № 2. – С. 4.

11. Свенчинці М. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050 / М. Свенчинці, Л. Ткаченко, І. Чапко. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.

12. Духа М.В. Стратегічне регулювання соціально-економічної сфери: проблеми, цілі, пріоритети / М. В. Духа // Фінанси України. – 2012. – № 7. – С. 57 – 63.

13. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

14. Закон України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 8 липня 2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

15. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/control/uk/index>

16. Закон України “Про Державний бюджет України на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

17. Руд Н. Вплив реформування пенсійної системи України на соціально-економічний розвиток суспільства : автореф. дис. к.е.н. / Н. Руд. – Донецьк, 2010. – С. 14–15.

References

1. Prohrama ekonomichnykh reform na 200-2014 roky “Zamozhne suspilstvo, konkurentno-spromozhna ekonomika, efektyvna derzhava” [The program of economic reforms for 2010-2014 “Prosperous society, competitive economy, effective government”]. Available at: zakon1.rada.gov.ua.

2. Lopakov, V. Pensiina problema v Ukraini [The pension problem in Ukraine]. Available at: www.nbu.gov.ua.

3. Polozenko, D. (2009). Rozvytok pensiinoi systemy Ukrainy [The development of the pension system of Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 10, 18-26 [in Ukrainian].

4. Libanova, E.M. (Eds). (2010). Pensiina reforma v Ukraini: napriamy realizatsii [Pension reform in Ukraine: directions of implementation]. Kyiv: In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].

5. Onyshko, S.V. (2012). Potentsial rozbudovy pensiinoi systemy v Ukraini u konteksti znyzhenia ryzykiv derzhavnykh finansiv [The potential for the development of the pension system in Ukraine in the context of reducing risks to public finance]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economics*, 3, 248-352 [in Ukrainian].

6. Nadtochiy, B. (2000). Pensiine zabezpechennia v Ukraini: istorychny aspekt [Pension provision in Ukraine: historical aspect]. *Ukraina: aspekty pratsi- Ukraine: aspects of labour*, 1, 8-15 [in Ukrainian].

7. Londar, S.L. (2011). Persprykyvy rozvytku nederzhavnoho pensynoho zabezpechennia v Ukraini [Prospects of development of non-state pension provision in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 9, 45-58 [in Ukrainian].

8. Fegorenko, A.V. (2011). Ekonomichna skladova nakopychualnoi pensiinoi systemy [The economic component of the funded pension systems]. *Finansy Ukrayiny – Finance of Ukraine*, 12, 89-98 [in Ukrainian].

9. MakTaggart, H. Oboviazkova nakopychualna systema: chomu vona potribna? Pensiina reforma v Ukraini. Zahalnooboviazkova nakopychualna systema [The mandatory funded system, why is it necessary? Pension reform in Ukraine]. – Available at: www.pension.kiev.ua

10. Mitchel, V., Von, R., Yatsenko, V. (2000). Dyskusii navkolo pensiinoi systemy v Ukraini [The debate around the pension system in Ukraine]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of labour*, 2, 4 [in Ukrainian].

11. Svenchizki, M., Tkachenko, L., Chapko, I. (2010). Demohrafichni ta finansovi peredumovy

pensiinoi reformy v Ukraini: prohnos – 2050 [Demographic and financial preconditions of the pension reform in Ukraine: forecast – 2050]. Kyiv: Analytychno-dorahchyi tsentr Blakytnoi strichky [in Ukrainian].

12. Dykha, M.V. (2012). *Stratehichne rehulivuvannia sotsialno-ekonomichnoi sfery: problemy, tsili, priorityety [Strategic regulation of socio-economic development: problems, objectives, priorities]. Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 7, 57-63 [in Ukrainian].*

13. Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Official website of the State statistics committee of Ukraine]. Available at: www.ukrstat.gov.ua.

14. Zakon Ukrainy "Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derchavne sotsi-

alne strakhuvannia" vid 8 lypnia 2010 r. №2464 - VI [The law of Ukraine "On collecting and accounting a single fee for obligatory state social insurance"]. (2010, July, 8). Available at: www.rada.gov.ua.

15. Ofitsiinyi veb-sait Pensiinoho fondu Ukrainy [Official website of the Pension fund of Ukraine]. Available at: <http://www.pfu.gov.ua/control/uk/index>

16. Zakon Ukrainy "Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2016 rik" [The law of Ukraine "On State budget of Ukraine for 2016"]. Available at: www.ukrstat.gov.ua.

17. Rud, N. (2010). *Vplyv reformuvannia pensiinoi systemy Ukrainy na sotsialno-ekonomichni rozvytok suspilstva [The effect of reforming the pension system of Ukraine on the socio-economic development of the society]. Thesis. Donetsk, 14–15 [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 16.02.2016